

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Seereer

Ndang o ndang

Podel ⑥ Safe ②

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Taap Cangel

Wurus fee Gayki..... 4

A ñaac goy fa saŋol..... 15

Ndakaaru 27

Mbiyaam naa yonna fo ngeñ 39

Wurus fee Gayki

Gayki o qooxoox a refu a gen a Seeseen. A buga o jeg halal too xijkee, ta ref oxaa tayilna too jabee sumu. Ndiig a matiid too figooxafulee o qolum. Kom leng ta ret a ndeer a koɓ alaa a laytooxaa.

Ey mi! mam jegitkaa wurus fa mayu too xijkiim ?

No ndak-fo-ndukax ta nan xiin laa yoonna fo ngeñ maak.

Ta weɗaqiloox a ga' Jini fa maak taa saɗarnoox. Jini fee a nandoof no kiin a gartu, a jeg nof fa kid a maak akaa na kaɗaa. Gayki a diid lool taa jaaxid.

Gayki a sendaa a waafaa maa ta waagna o dadit. Miñee tus jini fee a layaa fo ten : Ta layin ee :

- Gayki, nanaam o laytooxaa yaa geenooxo mene boo ndiik. Layaam ke bugoona.

Gayki doonin ee :

- Mi de kaam bug wurus fa mayu too jalkiim.

Jini fee a layin ee :

- Xan cooxong teen mayu boo o doyif. Ndaa xan a feeñ no ßasilof.

O ßiy onquu rimoona xan a jeg o ruk o maak wurus no cerum.

O ñaaß olaaga oleng waagkiran o watin. Deetaqini apaax ke layoonga.

Jini fee a lay a Gayki ee :

- Xan o may wurus ndaa jegkiro o ñoow o felu na adna.

Gayki a daabooxanin ee o ten wurus soom a bugu too a jaranaan kuu ga'oona. Naaga Jini fee ee mes a ret. Gayki a siip a xaad no mbindum. Na fat ale, ta layaa no yiifum ee : « oxuu jegna wurus kay naqad a gofong ».

Yaa ta fadna no mbindum, ta soɓ na ndokum arka faa mayna tep fa wurus. Gayki a daay lool, a ñofand a geek wurus fee maa xoolna. Ta moof took njongum, a yiifaa o ñoowum o felu le ta warna o ñoow.

Gayki a max mbind mosu naa fop a njeetaaytaa na Seeseen. Ta dalfo jik pis naar ngoor a hiɓ o siir naak. Ta jikan reem ñirax mosu. Oxuu ga'oona o cok ole oxe nes-nesnaa yaam wurus fee ta hiɓna. No hoo-kom nuu refna ta war naak a xooyit no mbindum. Oxuu layuuna soxla' na saate faa, ta fañ. A weecca coono fee ta refit'ina. A refangaa no nqel na, a lalaa goor yoonum ee ten hupu den halal. A refangaa kam wiin, oxuu layna ta sedandong.

Yaa da moofna o nqool o leng, Aawo fee a jeg siid. O siid o leng o xe a jeg o ruk wurus na ngid a ñamaak ale. O siid o lakas o xe a jeg o ruk wurus na kid a fakum ake fop. No ke moyna raɓ refu ee o leng oxe a ngid a leng oo o lakas oxe a fuul. Ye da ndoonna teen hookom, o kulook o xe a jeg o ɓiy. o nqeq onqe a rimiidel fo ruk wurus no nof nuu refna. Ta dalfo ram yaam nof suxu.

Gayki a jeg naqad lool. Xeeñum a fag tak too waagee o waadin xa ɓeem axe.

Xa ßeem xa lakas axe ßaateena o ndim fop kaa ßislooxiid o ruk wurus no cer den. Gayki a ñaka teen halal fa mayu ndax ta waadin a den. O baawaadin oxuu ta layeena rek, a reta maaga. A cooxong halal, ndaa o baad oleng waaganiran tus. O leng na xa ßiy axe kaa jeg o ñaaß o maak a ndeer a cinj ale. Boo ta tax waagee o wondooxit ndaxaan. O ßiy o lakas oxe ßil wurus le oxe sutooxin no takir ke na caf ake. Boo ta tax waagee o ñaaŷ. Oxe reefna no njaac onqeene ßil wurus ke oxe ref a no noondoong ole. Boo ta tax waagee o letin o bay o janon ole. Caat fa ngoor fee ßil wurus le oxe na tagid ale. A bug o muur a kid ake.

Kom leng Gayki, a moof a ndeer ale no maax mbindum, rewum a mbidin. O fikandeer oxe jegitna a jawaa ataaya fee. O baraada le ta jawtaa warga fee, wurus a ref da njaltan. Ye da yerna o feraand ole baa cut, teen xaariitum Baakari a fadiidu. Jeetaay faa a moy' o fel. Miñee xa ßeem axe ɲasik'ina a mbadiid. Ta deet a den fo xa ñaaß den, cerum a cuf. Gayki a yuug xa koonitum axaa a sam no ngan naa. Yiifum a gof, ta xalamaa ke Jini fee lay'uuna, ta fer o ricooxaa.

Gayki a yuf a dakoox na koɓ alaa. A moof no joc a loolaa baa wuuqaa. A fokat xa buuq axe fo layel baa nand nen oxaa jegna jir xoox. Muu fodoona o nannaa o ñuxurum ta laayaa ee : « wooy! loraam xa ɓees axe yaam halal. Halakaam ɓasiles ne. An naa jabankaxam o feet um waagatangee tig. Den fop a laagi. Um waag'angaa o cooxit halales fee fop too xa ɓees axe a mbod xanum fi'in. O baawaadin oxuu refna no tund oleeke retaam maaga. »

Ta moof baa miñ, ta nan xiin laa hatna kam o joc ole ta moofna. Paabaan maak a geenoox mbaamirum a layin ee : « Gayki, mi jini fee a ref, yirmaaxong lool. » Kene fop lay'aaxong o ten, o adin buge-buge'of. Dakooxi no mbind naa xan dimle'oong. Xa ßeef fop xan watnan a den xa ñaap axe da ndimteena. We mbuulna xan um ðeetna den. We mbaageerna a ñaaç, xan um dakin a den a caf den. Ndaa koy Gayki, xan um jaß wurusof fee fop.

Gayki a dakoox no mbind naa a soƴ xa ƴeem axaa fop a mbod. Ndaa jegatee mbep wurus leng. Xa caac' axe a njeg o wod. Da njeg doole fa katan. Neene, Gayki a lay a den, da nomtoox naxa qol axaa a njalik. A teƴ ale a may, xa qol axe Gayki fop a neq. Yaa ndiig naa sutooxna, Gayki fo xa ƴeem a saxad kaaf mayu. Ta cooxit teen asaka, a ñoowin teen ƴasilyum boo ta yoq.

Yaaga boo ndiik Gayki a andu ee halal no kiin refu o wod-fo-baal.

Laamit

- 1 Xar Gayki a ga'u na koɓ alaa ?
- 2 Xar laltu ee Gayki a jegaada halal ?
- 3 Xar taxu boo xa caac' axe Gayki fop a laagi ?
- 4 Ndax halal fa mayu a waaga o at o daay na adna ?

A ñaac goy fa sanol

A ñaac goy fa sañol

Bes fa leng Goy fo Sañol kaa da mbar'u yoon a ñaay'kaa.

Da inoox nqes teel ,no ñiiɓ cuc, a ñaktoox saac' boo a ngiñ.

Oxuu refna a jang tikoorkum da ndoonoox na fat alaa.

Da nqetik na sal a fat alaa, a simnir.

Naaga, da laamisoor soo a cooxir a kon.

Taaga Goy, fo mbi'akaanum, a layit'u ee, o kenar oxe a ne'e.

Sañol a dalfo cooxin gonum ndigil.

Naaga qaarit fik qas ke a yoontu a njof na saate faa naa xooyeel Rok-Sutu.

Den ñik fop a faay, oxuu refna a dam ee a juga o yungat.

Qaariit fik ke a yoon a ndetaa Rok-Sutu.

Na faat ale da ndalfo faap ndiisor mbelu.

O xuu refna a wetandwaa o lakas oxe ke ta ñoowna.

Na faat ale da njoon no caate mayu.

Ye da njoonna saate eetand laa, a ndaawa a mbeel a maak xa
tebandoong a sumbaa kam faa.

Da njoon a suur, da ndak o ndaaw o joc o yaaju.

Taxar mayu owaa kam faa : nand nen : ɓaak, ngayoox, soof fo lakas...

Ye da mbadiidna Rok-Sutu, da nga' naak ke molaan waa a ngataa fo
yaal den.

Ta jopir fo ceeɗ naa a mudaa.

Mboɓ naa ɲasik' ina a nomtooxiid a ndaxraa fo pet ke.

Rew waa ndaxanik'ina a ngatiidaa fo xa cuuf den took a qoox akaa.

Yaa da ndokiidna kam rok-sutu, o yaal saate a dalin a den.

A coox a den tok fik maa da mbe'na soo da nqafanel foofi a ßogoox boo a nqool.

A ßaatin, o ßiy o maak onqe no yaal saate, a atiid o bool olaa mayna muut fo maado fo a tegey'.

Ta doonin ndeer a ndok ale, soo a lay a den ee : baab cooxu nuun tedaanga feeke.

Sanjol a yoorkaa o bayum rek, goy' a nip o bay ole, a doonanin teen ee : o kenar oxe jegun.

A waaga ref ee o yaal saate kaa ta weectong.

Goy' a ñaam o roon olaa fop, a fuud o yoonum oxe ta fe'it ngeex.

O yaal saate fee a lul taawum ta atin foofi senjen. A koy ale eetu gum, a wasil, pep maalo a sutwiid.

A sanjol ale a yer no foofi laa a sutiid a qap fo a ñaaw. Wiin we na saate fee mbuuqin ee : o kuud oxey. Da ndalfo laamit a koy ale, xar a mbaru o mbi' a sanjol ale. A koy ale lay a den ee mbadeeno xa yar temeed. Wiin waa na saate faa a mbad a sanjol ale boo cer ke ten fop a yedaa. Ye da cutna, da sut a den dik fop saate fee. Teen a ngadwu cogol den. Ngenar naa a day maaga.

A sanjol ale eetu sutu saate fee no fuuxum. Saa xalaataa ne ta fi'kaa baa rabdinoox na gaci fee ta jegna ?

O fomel ole a koy ale doonuuna. Miñee dara ta xet fo o Pan o leng. Sanjol a layin ee : a jega a koy alaa naa garaa a cinj, waajaneen a las ale yaam kaa xijlin.

Yaa a koy ale fadiidna, o Pan oxe a sut japilum a dal tookum.

A koy ale diid, a layin ee : xar oo ! xar xewu ?

- o koor o xe reefna meen ndiiki, layaxam ee : um waajanong a las ale yaam kaa xijlong.

- Layee ndigil, o pañes oo.

A koy ale a xañ baa xij, ndaa yaqee o Pan oxe a deg a lasum ale.

A koy ale a suur a fatum fo a lasum a taɓu.

Ndax ta waago o rabdinoox, a Koy ale ñofandoox a adooxatin a, xaariitum. Ta xet fo xa ccaɗ axaa na ngawlooxkaa. Ta lay a den ee :

- O paales o leng o xey a gara a cinjes. A waxoox a kas, ci'aanum a nuun.

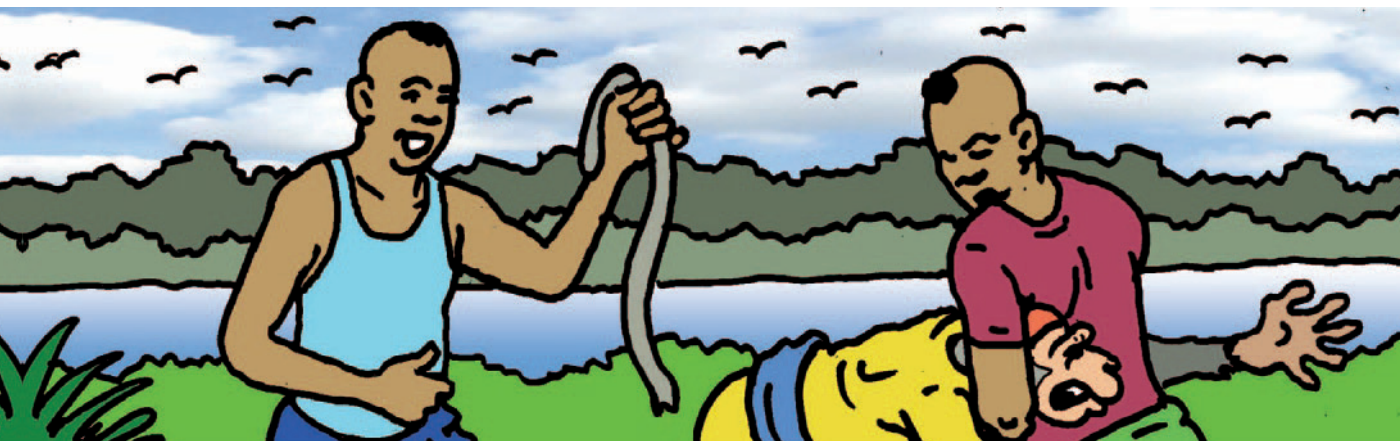
Yaa a saɗol ale fadiidna, xa caaɗ axe nqooyin.

- Hee ! gari mene.

- Xaa xewu ?

Xa caaɗ axe layin ee njaatigi 'of a beera mene ndiiki, ten ci'u in a kas ake seqoona ? Saɗol a fañ baa xij. A andin a den ee kene no cerum a fogu. Ndaa xa caaɗ axe nan-gilooxiran.

Da ɗuugnin, a nafin boo ta let, da fis kiɗ cigdu ke ndefna no cerum ke fop

A sanjol ale eetu sutu saate fee no fuuxum. Saa xalaataa ne ta fi'kaa baa rabdinoox o sed ole fo o domel ole a koy ale a teguuna. Miñee dara ta xet fo o pan o leng.

Sanjol a layin ee :

- A juga a koy alaa naa garaa a cinj, wajaaneen a las ale yaam kaa xijlin. Yaa a koy ale fadiidna, o pan oxe a sut japilum a dal tookum.

A koy ale diid, a layin ee :

- Xaroo ?

- O koor oxaa reefna meen ndiiki layaxam ee um wajandong a lasof ale yaam kaa xijlong.

- Layee ndigil, o pañ es oo.

A koy a wed'in baa xij, ndaa yaqee o pan oxe a deg a lasum ale.

A koy ale a baat o xot a fatum fo a lasum a taɓu.

Ndax ta waag o rabdinoox, a Koy ale ñofandoox a adooxatin a, xaariitum. Ta xet fo xa caac' axaa na nqawlookaa. Ta lay a den ee :

- O paales o leng o xey a gara a cinjes. A waxoox a kas, ci'aanum a nuun.
- Yaa a saŋol ale fadiidna, xa caac' axe nqooyin.
- Hee ! gari mnen.
- Xaa xewu ?

Xa caac' axe layin ee njaatigi'of a beera mene ndiiki, ten ci'u in a kas ake saqoona ? Saŋol a fañ baa xij. A andin a den ee kene no cerum a fogu. Ndaa xa caac' axe nagilooxiran.

Da cuugnin, a nafin boo ta let, da fis kiç cigdu ke ndefna no cerum ke fop.

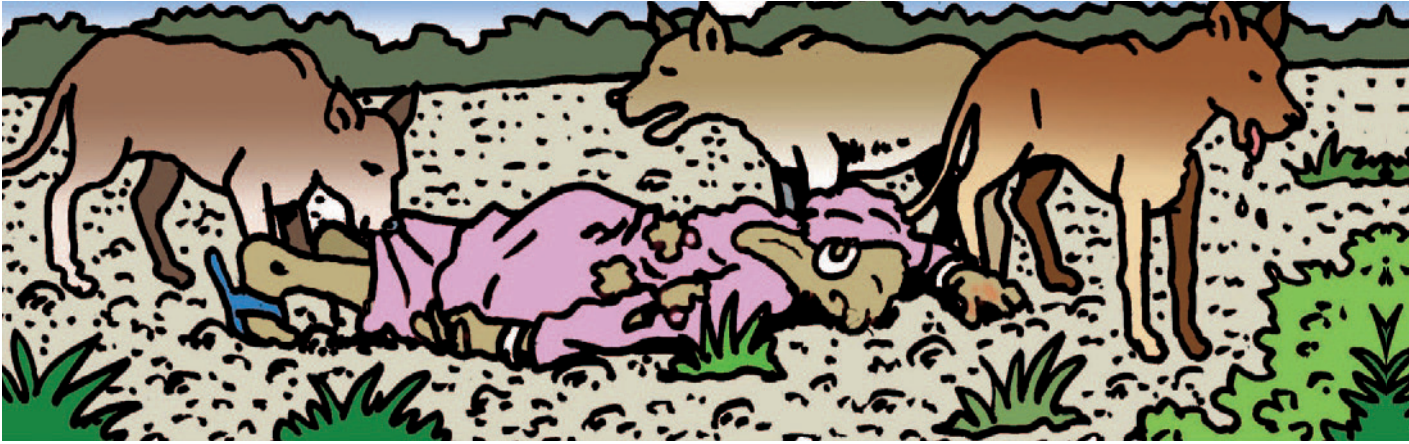

Yaa Saŋol a bostooxna xa caac' axe, taga yufu baa daawatin a Goy.

Ta xet fo xa fanna a lay aden ee :

- 'Danna we, a jegaa a koy alaa na gara a cinjes. Nu mbaagaano andid no yoobu. A lasum alaa kaa deg. Baa ta dad' a nuun.

'Danna we laqoox no pafid ke. Miñee Goy a fadiid. 'Danna we ñipoox tookum, Da nafiŋ o fong boo ta yen. Da sofin maaga a mbarin. Da ngutin a yip a tegey' a kaa kam mboqoos den naa.

Yee danna we songna a Goy, Sanjol kaa laqoox'u no pafid ke a deetaa.
Yeene da mbaruuna, a sutooxu fo o daay. Sanjol a fecaa a dam ee a
rabdinooxa. A soŋa a jega xa moon axaa mat'ina maaga, a mbogan.
Xa moon axe ndal tookum, a ŋatin. Sanjol jegatee ngic' leng no cerum
ka ta fegoorna. Xa moon axa songin, a ngañin too ta xon. Da caxin
boo tee tak.

Na muukandoong alaa, yoon dik we fop a nqona.

Ke dalna a Sanjol fa Goy taxu seereeer a lay ee : « Kenya' a ndokoo,
o yaalum na fe'aa taaga. »

Laami ke

- 1 An fa an yoonu a ndet Rok-Sutu ?
- 2 Xar taxu a Koy ale ñaam soo a xay' O kendum a ?
- 3 Xar taxu Saŋol a rokoox tikoarik Goy ye ta retaa no qol ?
- 4 Nam ga'to nqaariit ne Goy fa Saŋol ?

O Ndakaaru

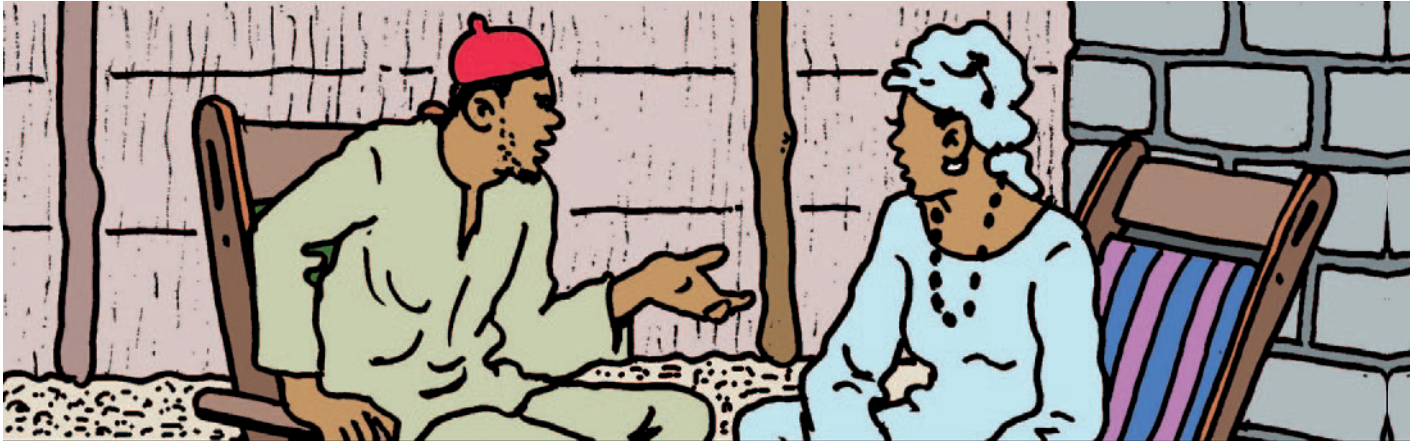

O Ndakaaru

Xa kiid xa fak o wey Duudu fa Ñilaan o we mbindraa fo qaariit den Eduwaar fa Misel. Kom leng ye da ndokna no wakaas maak ke, Aali o xe naa cooxtaa xa leetar axe a bisiid a den yegnit. Xa caac' axe a ndet a sofik a ya' den a njang o leetar ole a paamum. Yegnit ne no leetar ole a fela lool. Miseliin kaa nqur a den no mbind den o Ndakaaru no wakaas ke fop. Xa caac' axe mosee o ndet na kapitaal faa. Kaaga taxu da njeg o daay. Yaa ya' den a nan-gilooxna den, ta lay a den ee xan i njeetaay teen fa faap nuun. Yaa faapa Biram a gatna na jaka, xa caac' axe a mbadnin yegnit ne. Ta daay teen a lay a den da cung boo ta jeetaay teen fa ya' den.

Xa caac' axe **tayat**. Xar we ndimna den a laykaa ? A layangaa ha-aa nam qaariit den kaa a nga'itkan ? Nam a muñitkaa o ñak o ret o Ndakaaru.

Xaye a sumaan a fomu jegu no saax le. Tiif yoq ke sax kaa miireel a yenaa. Ta nand nen njeec ne kaa moy o mat lanq ke. Saate fee fop o we njambataa a sumaan ale. No kirand ne xaye, teen we ndimna xa caac axe a laykaa den no ke da njaboorna. Ye yaa Facaax fa Biram a mbacna boo a mbutoox, o yaal mbind ne a lay o teem ee :

I ñootnooxangaa o ndik, i njoktoor no yegnit ne xa caac axe. O tew oxe a doonin ee : ii tokoor !

Foogaam ee i mbara o lay fo xa caac axe ndax da njeg a toon. Da mbaag o lay fo qaariit den. Yaa Facaax, o ten kaa xoolwee a caac axe. Kaa laac o sadar O Ndakaaru yaam ke ta nanaa na tajo ke. Ke ta xalaatna refu da cung boo taa paam a sog o mbaag o ndet saax maak laa. Faapa Biram a yegnin ee a anda apaax we ndimna Misel, a xoolooxa den. A wooraan ee xan a gay a den boo ke da sadaraa jegkee.

Yaa da ndiisoorna baa c'ut, da nanoor no leng. Xa caac' axe xan a ndet ndaa moofkee maaga boo wakaas ke fop a mbag. Yaa ta juli'na takusaan baa y'ut faapa Biram a xooy xa caac' axe na ndokum. Duudu o ten, waagatee a keen yaam o sadar da mbañtel. Ñilaan o xe detaa faapum a kid yirmaande ndax ta waas a den. Faapa Biram a lay a den ee. O ten fa ya' den a njaba a nqay' xa caac' axe da ngenarook a Eduwaa-riin. Xa caac' axaa nan kaaga a mbool a lingir. A coox a faap den xa ßay a ngidmin. Neene da c'uf a ndet maa ya' den a yen tookum a ngimaa : « Ndakaaru yaay booy Ndakaaru. » Ya' den a lay ee da mbaaj. A mbara o asoox o fog ole soo a mbaaf ßislax. Faap-o-tew Jambaal, xan a baat a den a yiif no ke da mbarna njik fop. Luuma fee Ñaaxar kaltaa o feet a refu.

No feet olaa, xa caac' axe a mbind a toon ale a ndet na poste faa Sakal ndax da lulit o leetar ole. Mbind ne poste fee a refna, mbind yaaju oo too a mos. max nqas a refu a pentuurel fa ndan. No ndokan naa o xe binde gon le no jaland ole. Ye xa caac' axe a ndokna kam fee, da nga' goor fo rew waa ndangna mbaamir kontuwaar fee. Wene xa leetar den a ßisnitiidu, we yoqna a ngotiid mandaa den mbaat da ßisnitaabaagaas. Xa caac' axe a laamit baa layel me da mbarna o ndet. Ye da ndangna baa mbad. Da njik a teembar, a taßnin na ambolok ole. Yaa da cutna da ndet no kees naa na yipaa xa leetar axe da fongin kam faa. A yaakaara ee xaariit den kaa xan a ndaawin mene fo ñaal fik. Yaa xa caac' axe a ngatna, yaa da mbudwaa no oto laa, da cook qaarit den ke. Ta ref Jegaan fa Ndebaan ta laamit a den me da ngatna. Da lay a den yegnit ne baa yut soo a asoox a den.

Xaye na diiboor fee, yaa Facaax a hebil xa caac' axe da ndet a asook. Ta lay a den da ndet maa na faap-o-tew, Tening fa ya' den Nafi fa tokoor den Hamad.

Mbind nuu ya' den a hebilna den rek, a ndeta maaga a asoox. Muu da ndetna, a nqedanel a cooxel ßislax. Tokoor den Hamad a ci'a den a siik a fak. Faap-o-tew den fo yaa ndeß den fee a coox a den xaaliis a njeetaay fa den. Yaa da cutna, da as a den da moytoox O Ndakaaru. A laya den itam da njeg fayar fo tegin no mbind naa da njofaa. Ta lay a den da nqetik na tening faa no luuma Ñaaxar. Maaga xan a mbaag o njeg ñirax paax, xa ñafaf fo saak paaxu. Xan a mbaag o ßaat a ßislax den. Nafi o ndeß ya' den o kiin o paax oo taa and adna.

Luuma fee Ñaaxar bes tening a jegaa. Nqes teel ya' den Nafi a xotiidu xa caac' axe boo o oto le a xay'aa den meen. Ye da ngelkaa o mbadiid a sofa luuma fee a may wiin. Jijik we o we ndetaa a ngaraa. Jula we a ngimaa a mbecaa a nqooyaa kilyaan ke. Luuma fee a jamtambiif. Coow le ee kur. Muu refna o kiin a hata no caate ke mbidna Ñaaxar. Xeet njula nuu refna a juga mene. Xa tim, cegel, piis, ñirax fo ðaxa'ñ fo lakas...

Ye Nafi fo xa ðeem axe a mbadiidaa, da ng'a o tew oxaa naa jikwaa ñirax. O tew oxaa o xe foxaa, a gimaa a ka'naa ke ta jikwaa. Nafi a simnir fo ten baa y'ut a jooxin ñirax no koor fo tew ke ta lokna. Yaa ta cooxuuna ten, da ndop waxaale fee. Yaa da nanoorna, xa caac' axe a njega oxuu refna ke ta bug'ina no ñirax.

Ñilaan rob fik a jegu. Rob leng ne kaa bulo a jeg a piis a tan. Lakas ne a yaxig a jeg xa tup xa tan. Duudu o ten a jega simis fik fo pantalonj fik fo piliweer kaa yaa ndebum a jikanuuna. Simis ke fo pantalonj ke kaa yoon taa mbod kep took Duudu. Piliweer ne jeemun o hup ondik. Xa ñaaf axe fo saak ke na xa caac' axe, Nafi o xe jikit a den maana Laang. O njaac' o ngoor o ndaɓu, a yo'noox a fel falay. Den fa Nafi a miña o andir. Den njangandooru ekol, ndaa o goor ole njula soom a mosu o bug. Ye da simirna baa cut, a mbetandoor mayu, teen Nafi a jilan xa caac' axe xa ñafaf fo saak mosu. Waxaale faa miñee yaam andir ne da ndeerna.

Ye da nomtooxiidna na saate faa, Nafi a lal a yaa facaax ke da njikna.
Ye ta layuuna ke ta jiktuuna, ta jaaxid ne o ndebum a waagitna
waxaale.

Ndiiki koy fop a eta. Ta yoqat maar ke na Ñilaan, Duudu a ret a
ruusnook. Nabu xaariit Nafi, waru o maar a Ñilaan. Duudu o ten maana
Baak o tuuruus oxe a retkaa. Yaay fee o xe layan ee baa ruusnoox
tuus nuun toyu waar keene de ! fat fop a yoon.

Ñirax ke fop a ndap'e a paase'el. Yaa Facaax a fi'ana den muudaake
fo beñe kaaf. A cek ake fa saaw ake da mbarna o ñisloox.

Faapa Biram kaa weg a den no nguna a cooxaa den da ñaamaa.

Nafi a jikana den a tiket no oreer ole Ñaaxar-Dakaar. A kaar ale no
waxtu betuufik no nqes ne a retaa.

Xaye no fugaaw fee xa caac' axe a ndetaa Dakaar. Yaa ndeɓ Nafi naa biskaa den no oreer alaa. Nqes teel xa caac' axe a inoox a mbaajaa. Ye a kaar ale a fadiidna a soɓa xa caac' a xe fo yaa ndeɓ den a ngeenoox. O ga'angaa den laackiro o andid a den. Ñilaan oxe rokoox robum fee ta jikanteena na luuma faa. Oxe maarnoox a maar a mosu a yuubel xa per axaa naa meleɗaa. Xa ñafaf xa ɓaal axe ta rokooxna a mosa taa yoon fo rob ne ta rokooxna. Duudu, o ten ñirax ke ta taɓaski'tina a rokooxu. Sabadoor fo mbap mbasañ ndan. O ndoki nqe kaa sajel fo ɓaak oor no nqoc onqe. Xa maraakiis ake faapa Biram a jikan'uuna maa Mbaar a rokooxu.

Yaa bagaas kaa ngumeen baa c'ut, faapa Biram a salan a den da asoor fa ya' den. Da ndok fo yaa ndeɓ den a moof. A kaar alaa doonoox na fat alaa Dakaar. Yaa facaax a geenoox boo ga'atee a kaar ale a sog o dakoox no mbind naa. Muu da mbaafna yaa ndeɓ den a laya den gon le. Ye da cufna miñu, Ñilaan a daan a ge'coox took ya'um. Duudu, o ten kuu da mbaafna too andiran ta laamit. Ye da mbadiidna Jamñaayfo teen Ñilaan a sogu yokoox, a fi' nen oxaa na daadaa. Xa oto xa mayu xe, taax maak ke fo ponj ke, ta jaaxid. Ye da mbadiidna Boo Marse, Duudu yook a Eduwaar fa faapum da ngeenoox. Da simnir a ndok na oto faap Eduwaar fee xotiidna den. Miñee da mbadiid Mermooos no mbind eduwaariin. Da mbuudaa mbind ne yaam o mosel. Misel fa ya'um a nqetoox a den. Da mbad na saal faa ta meebalel boo waagatee. Da and ee o jeg soom felu.

Laamit

- 1 Mam Duudu fa ñilaan a ndetaa fo xar taxu da ndetaa maaga ?
- 2 Ndax Baab Ablaay soom jangu dogalfee ? Xar naa laltaa a toonof ?
- 3 Xar taxu Yaa Faatu a fokat xa caac' axe fo faap-tew den Nafi ?
- 4 Nam ga'to ke Yaa Faatu a layna xa caac' axe ee da ndet a asook o fog ole ? Xoolandi a toonof.

Mbiyaam naa yoonna fo ngeñ

Mbuyaam naa yoonna fo ngeñ

Xaye ekol a wegkaa. xa caac' axe a mbe'no mbed onqe a nasaa. Miñee, roog fee yufaag a balig dok, ngeñ maak a inoox a muur saate fee fop fo fo-ut. Tiif ke fop a cufan tut den. Ngeñ ne yaandaa taxar ke. A pasit a naaq den ake taa picit a naf den ake. Tige moy' o sum. Muumeen ke fop a mbe'a mbuuqaa, a cufaa a mbaafaa maa da yoogooxna. Rew we inoorna na luuma faa a Mbaafay ovey a soogaa mbudoox no oreer ole bisiidna den. Oxuu refnaa o xaa yufaa ndax ta dad. Ngeñ ne gulumnoor muumeen ke no siir Faapi. O xey a yufaa muu refna ndax ta waag o fokat a den. Tuud' ke o we nannooxaa apaax taa yoon fa xa kiñ xa leeru taa sadarnoox. Oleng refatee no mbed onqe, fop a mbadnooxa.

Yaa ngeñ naa giimna, taaga toq foofi eetaand kaa mbudooxu. Miñee a teɓ alerop, a moy' o magin. O mbed onqe may fa a qayaadiin. Samba fo yoonum a mbexeya naa da nqaaditna. O wey a njootaa kam foofi daagu le. O wey nandtaa nen fo ngoy fo ndeɓ, a mboola sipwaa saa mbirkilooxaa kam fok ke . A jega waa mbaagateerna andid gen den. Wene a tagid den a sadarnoox ne na Birima. Satu, boowoof le njeejen a lay ee oleng moy'kiran o waag o ten. O xey a nandtaa nen ñaaw leng kam o roon. Ñirax tan ke ta rokoox' ina a taɓ fok.

Yaa faap-o-tew Oli a yegna ee Samba gatee, naaga a jangu a palasoor
a waafanik o mbed onqaa. Yaa ta ga'na den, a dalfo wuuq a den.

- Fañit'aam a nuun kene a cafa mayu ! Foofi fo daagu le kuu refna
oxe kam. Nu mbaaga nqotit teen jir luu refna.

Tegyo fa ɲas fee too ɓeer mene nqaad ! Wo Satu, boo i mbad no
mbind naa rek ! Yaa ta nanna kaaga Satu dalfo geeñ, a roxondoox
xa ɓayum saa loolaa. Kene fop o ɓoowum taxun. Ñaal naa koom a
daaɓooxa ee donitkatee o ñuxur kelfa.

Yaa ta debna kaa fadna waxtu fo a qaaj, a suy-suynataa. Tiif ke fo a cek ake a yirfooxaa ndax da mbatin foofi le na naf den ake. O wey a njanjaa. Ngeñ yelefu taa buuɓ a wuudaa. Tige buta.

Fop a yega ee a sumaan a fomu alaa a waana. Ke domna teen kañ, refu yaq fe no ngeñ ne fo foofi le. A qaaj ale no marse fee o xey muut fa foofi. Na ɓak alaaga jijjikax liɓ ke a mofoogu. Faatu Seen, adooxanu den. A laya ee : xan faap ke a suptel yaa sapoor pompiye ke mbalna foofi le. Saate fee fop a njaba o ndamit a den yaa da sinjkaa.

Kamiyonj sitern a fak a mbugu o mbalit foofi le. Rew d'ik o wey kam den. O leng oxe kaa balig, a jeg a keen taa laac o magin. O lakas oxe kaa laac o yaxig, a xoc' taa jeg a kid. A nandta ee o ten adooxanu den yaam boo ta layaa, kaa ndoonan ee : « iyo seef ! »

Yaa da mudinna xa raakoor axe, a ngeɓandu motor ne saa mbalaa foofi le. Muu fodoona o nanaa xiin le. Miñee foofi le waajoox. Yaal saate fe a deet a Faatu Seen, ta muɣ'oox a layin ee : « jook a njal. »

Yaa foofi laa fagna, oxe adwanna sapoor ke cood' o yaal saate a kaayiit fo pindir. O yaal saate a siñe'in, a gidim a den, da ngeɓand o oto den saa nqaad.

Sapoor pompiyee ke, waa njarna ngidmel oo.

Yaq fee na teɓ ale dayee no marse fee soom. A keɓ ake Baab Laatir fop a yena. Baab Laatir kaa laagi. Na aksidan a ñaktu a cafum a leng. O kimu roog oo taa sawar. Cer moteerum yaqaniran ta xooxaa, a topatooxaa ɓasilum fo muumeenum.

O tewum soom a gentu. O ɓiyum o leng o ndew, iniwersite a jangtaa. O lakas o koor oxaa a rokooxa sarwiis fagun faak. Xa caaɗ axe no saate fee fop a ngeenwa ndax a ndamtin. Ndeer puni ne fo njeec tanqin a ngeenna a keɓ ake fop.

O tew oxo Baab Laatir, jal na fa den, a fi'an a den a ñakit. A tooñ a pelu fo dute a jawu.

Baab Laatir a gidim a den, a xed'an a den a Roog, da soog o nqaad.

O lakas oxaa atep̄ ale yaqanna Mbaar oo, fee o xeelum a mo'na.
Jarga, o xeel ole, jegafule a qool betaa tadaq.

Ten moȳu o mos na xa qeel axe fop. Kaa giñ, a mos. Kaa ranig taa jeg
xa toq xa ðaal.

Roqi o ðiy Mbaar, Jarga rek a bugu. Futwee sax ! A laya ee fok xaariitum
fee a ga'el. Mbaar waagee deetka jarga yaam a tep̄ a fomu. Yaa ta
simidna, a roku na koð ale, den fa Suley o ndebum. Naak le fe'angaa
a koð rek xan xa moon axe a ndamin. Nu da ndoktaa kam a koð ale,
Mbaar a moȳ o jaaxid̄.

O Ngoy onqe oxaay a saayooxaa na naaq faaf alaa. Ye o kaynaak oxe
fo o ndebum a njoonuuna, ta deb̄ a den o luk o ndaaf. Suley a dalfo
yufanin, o Ngoy onqaa ee col. Mbaar a lay a Suley ee, i yaang ndiik
njeec̄ ne a mud.

Ndiiki koy Mbaar fo ndeɓum a matiida saax maak laa. Oleng waag'atee o nan yaam a paaɓ a mayu. Muumeen naa oxaay a paam alaa, a yeraa. Yaa Mbaariin a matiidaa no yerandum olaa, ta yuf a rok kam a koɓ ale. Suley a lay a Mbaar ee fat i feetik a jarga no fimb olaana. Kaa ta foog ee a waaga ɗas maaga. Miñee, o portaabal ole Mbaar a wuuq. Ta jaaɓ a daaw o tewum Ndew. Ta lay in ee : mbaasyo a bid ale, jarga a ga'e, oxaay no mbind Saaliw Seen ta humna. Saaliw a lay ee o xeel ole kaa rok'u na fingum. Naaga Mbaariin a saktoox a mbaafanik mbind Saaliw Seen. Yaa da mbadiidna, a soɓa jarga humel no maax olaa.

Yaa ta ga'na o yaalum, ta cirkaa baa ɗeg o ɓaak ole hum'uuna.

Da ndet a simnir fa Saaliw ta dalin a den.

Mbind naa yaaj a may taxar. A jega tabax fik kaa mbamirna. Mangu maak refu no maax olaa. Boo ta ropaa, Saaliw a xooy o tewum Diiboor ndax ta maad njoktoor ne. No ñuxur o xoolu taa jof, Saaliw a andan a den ee ke naak le yaqanuuna. Kaa yul o ñiiding ole, a ñaam mangu teɓ kaa jimb'uuma saa duut kaa yoqna. A doon teen ee o xeel andee dara, o yaalum warun o gayaa boo yaqankeer oleng. Diiboor a doon teen falay fa mosu. Mbaar a gidim a Saaliw fo o tewum no njoktoor ne fo ngenar ne. A cinj kaaga, ta waasnook a Saaliw, a jaab ee ten tooñun. Ndaa a waagaan o daaɓook ee andee ne jarga fi'na baa falak ye da ngataa.

Yaa da mbaasnoorna xaq, a nqeda, Saaliw a dakin a jarga a Mbaar ta dalfin o adin.

Mbiyaam ne fo ke ta yoonitna a lal a in mayu no saate fee Laandaan. Saate fee, seereer we sinjun. Yaaga boo fa xaye a juga xa kiid teemeed. Waagaan sinjun soo Sanu a sofiidin fo fasilum. Da ngen fa ngen fa mosu. Pind fik keene axu pind qarben betuu fik kene ndefna na saate fee xaye.

O fog ole fo ndef leng kam saate fee, a ga'e no mayu. Yaa jijjikax liɓ kaa a suptooxaa, mbootee taaga. Baab Laatir a sipatin a keɓum, xa pes axe na saate fee ndamtin boo kamum a but.

Samba fa Jogoy jam soom a ñoowaa.

Fa ngen fa mosu, nanoor fo ndamir ne jegna Laandaan, fegooxu saate fee.

Laamit

- 1 Xar xewu no mbind Samba ?
- 2 Aniin xew-xew fee a moyu o xijil ?
- 3 Xar taxu sapoor pompiye ke ye da cutna da njof na koɓ alaa ?
- 4 Xar jangto na saar axe ne o kiin a warna o ñoowit fo kiin ?

